

Yazar bunu neden böyle söyledi?

Dil • Yapı • Ses • Etki

Ad Soyad: _____

Tarih: ____ / ____ / ____

Bugünkü hedef: Bir söz sanatının adını bulmaktan daha ileri gideceğiz. Yazarın hangi kelimeyi, yapıyı veya sesi seçtiğini; bu seçimin neyi çağrıştırdığını ve okur üzerindeki etkisini açıklayacağız.

Altın soru: “Yazar bunu başka türlü söyleyebilirdi. Neden tam olarak böyle söyledi?”

A

4 ADIMLIK CEVAP MERDİVENİ

Her dil sorusunda önce bu dört basamağı düşün.

1	SEÇ Metindeki önemli kelimeyi / ifadeyi / yapıyı bul.	“yabani bir at gibi”
2	ÇAĞRIŞTIR Bu seçim sana ne düşündürüyor?	kontROLSÜZLÜK, hareket, güç
3	AÇIKLA Metindeki anlamla ilişkilendir.	akıl dizginlenmesinin zor oluşu
4	BAĞLA Okur, atmosfer veya anlatıcı üzerindeki etkiyi söyle.	anlatıcının zihinsel dağınıklığını canlandırır

B

HIZLI ISINMA: HANGİSİ “ETKİ” CÜMLESİ?

Doğru seçeneği işaretle ve nedenini yanındaki arkadaşına açıkla.

1. “Akıl, yabani bir at gibi...”

☐ Benzetme vardır.

☐ Akıl, dizginlenmesi güç ve kontROLSÜZ bir varlık gibi gösterilir.

2. “Çakı bulmuş çocuk gibi sevindim.”

☐ Anlatıcı benzetme kullanmıştır.

☐ Benzetme, anlatıcının saf ve taşkın sevincini daha canlı hissettirir.

3. “İnsafsızca katledilen güzel hurmam”

☐ Güçlü kelimeler kullanılmıştır.

☐ “Katledilen” sözcüğü olayı sıradan bir kesme değil, şiddetli bir ölüm gibi çerçeveler.

Kural: “Benzetme vardır.”, “güçlü kelime kullanılmıştır.” gibi cevaplar tespittir. Puanı getiren bölüm çoğu zaman bu tercihin ne yaptığıdır.

1

DİL DEDEKTİFİ

Bir ifadeye baktığında hangi merceği kullanacağını seç.

Aşağıdaki kavramları ezberlemek için değil, neyi inceleyeceğini bilmek için kullan. Bir ifade birden fazla kutuya girebilir.

Kelime seçimi	Yazar neden bu kelimeyi seçti? Daha nötr bir kelime kullansaydı ne kaybolurdu?
Söz sanatı	Benzetme, kişileştirme, mecaz vb. anlamı nasıl büyütüyor?
Anlatıcı sesi	Anlatıcı bize nasıl konuşuyor: samimi, mizahi, öfkeli, mesafeli...?
Ses etkisi	Tekrar, ritim, sert/yumuşak sesler ne hissettiriyor?
Cümle yapısı	Kısa, parçalı, uzun veya tekrarlı cümleler okuma hızını ve gerilimi nasıl değiştiriyor?
Ayrıntı / görüntü	Seçilen somut ayrıntılar gözümüzde nasıl bir sahne kuruyor?

2

SINIFLANDIR: BİR İFADE, BİRDEN FAZLA MERCEK

Kutuları işaretle. Son sütunda tek cümlelik etki yaz.

“yabani bir at gibi”	■	■	■	■	■	
“Hurmayı ye bağını sorma.”	■	■	■	■	■	
“Çakı bulmuş çocuk gibi sevindim.”	■	■	■	■	■	
“insafsızca katledilen güzel hurmam”	■	■	■	■	■	
“defnettım / cenaze merasimi”	■	■	■	■	■	

Mini ipucu - “anlatıcının sesi”: Ses, anlatıcının bize nasıl konuştuğunu hissettiren dildir. Bu metinde konuşma diline yakın, samimi, yer yer mizahi ve duygusal bir ses yakalayabilirsin.

Kendine sor: “Bu cümleyi yüksek sesle okusam nasıl bir insan konuşuyor gibi geliyor?”

YAKIN OKUMA İSTASYONLARI

Önce tek başına düşün, sonra 2-3 kişilik grubunda karşılaştı.

İSTASYON 1 • BENZETME

“Akıl, yabani bir at gibi oradan oraya koşturup duruyor.”

- Benzetmede akıl neye benzetiliyor?
- “Yabani” kelimesi hangi özellikleri çağrıştırıyor?
- Bu benzetme anlatıcının zihnini nasıl gösteriyor?

İSTASYON 2 • ANLATICI SESİ

“Hurmayı ye bağını sorma.” / “Çakı bulmuş çocuk gibi sevindim.”

- Bu ifadeler konuşma diline mi, resmî dile mi yakın?
- Anlatıcıyı hangi iki sıfatla tanımlarsın?
- Bu ses, okurla anlatıcı arasındaki mesafeyi nasıl etkiliyor?

İSTASYON 3 • DİL TERCİHİ

“manyak bir velet tarafından insafsızca katledilen güzel hurmam”

- En yüklü iki kelimeyi seç.
- Bu kelimelerin daha nötr karşılıklarını yaz.
- Yazar nötr kelimeleri seçseydi olayın etkisi nasıl değişirdi?

3 PUANLIK SORUYU PARÇALA

Birden fazla ifadeyi tek tek açıklayıp ortak etkiye bağla.

Soru: “dünyaya dik açıyla durmayı başaramadı”, “defnettım” ve “cenaze merasimi” ifadeleri hurma fidanının kaybını nasıl yansıtmaktadır?

İfade 1 Ne çağrıştırıyor?	İfade 2 Ne çağrıştırıyor?	İfade 3 Ne çağrıştırıyor?
Ortak etki: Bu üç seçim bir araya geldiğinde fidanın kaybı nasıl çerçeveleniyor?		

CEVAP DOKTORU

Zayıf cevabı teşhis et, sonra iyileştir.

Soru: “Katledilen” sözcüğünün etkisi nedir?

Zayıf cevap: “Burada güçlü bir kelime kullanılmıştır.”

Sorun ne? ☐ Kanıt yok ☐ Çağrışım yok ☐ Etki açıklanmıyor ☐ Metne bağlanmıyor

Senin güçlü cevabın:

Soru: “Davul çaldı” ifadesi atmosferi nasıl güçlendirir?

Zayıf cevap: "Burada kişileştirme vardır ve yağmur çok yağmaktadır."

Sorun ne? ☐ Ses etkisi yok ☐ Atmosfer yok ☐ Açıklama yüzeysel ☐ Kanıt yanlış

Senin güçlü cevabın:

6

60 SANİYELİK DÜELLO • İKİLİ ÇALIŞMA

Aynı soruya iki farklı güçlü cevap üretin; sonra hangisinin daha iyi olduğunu savunun.

Soru: “Arazi yıllar önce soyulup talan edilmişti.” ifadesindeki dil tercihleri çevrenin durumunu nasıl yansıtır?

A öğrencisinin cevabı	B öğrencisinin cevabı

Kararımız: Daha güçlü cevap _____ çünkü _____

7

KENDİ CEVAP KALIBINI KUR

Ezber cümlesi değil; gerektiğinde kullanabileceğin bir iskelet.

Yazar “_____” ifadesini kullanır. Bu seçim _____ çağrıştırır / gösterir. Böylece _____ vurgulanır ve okurda / atmosferde / anlatıcı sesinde _____ etkisi oluşturur.

Not: Her cevapta dört boşluğu da doldurmak zorunda değilsin. Ama “ne var?”dan mutlaka “ne işe yarıyor?”a geç.

Şimdi tek başınasın. Toplam 9 puan.

METİN

İstasyon gecenin içinde küçücük kalmıştı. Perondaki tek lamba, rüzgâr vurdukça titriyor; ışık rayların üzerine korkak adımlarla düşüyordu. Uzakta bir tren düdüğü duyuldu, sonra yine sessizlik. Yaşlı adam cebindeki bileti üçüncü kez çıkarıp baktı. “Gelir,” dedi. “Bu kez gelir.” Yanındaki bank boştu. Saatin saniye kolu duvarda küçük bir çekiç gibi çalışıyor, her vuruşuyla bekleyişi biraz daha ağırlaştırıyordu. Adam, montunun yakasını kaldırdı. İstasyona giren rüzgâr, yerdeki eski gazeteleri kovalayıp durdu.

Bu bölüm çalışma kâğıdı için özgün olarak hazırlanmıştır.

(a) “Işık rayların üzerine korkak adımlarla düşüyordu.” ifadesindeki söz sanatı ve dil tercihi gece atmosferini nasıl güçlendirmektedir? [2]

(b) “Bu kez gelir.” cümlesinin kısa yapısı ve tekrarlanan bekleyiş düşüncesi yaşlı adam hakkında ne düşündürmektedir? [2]

(c) “Saatin saniye kolu ... küçük bir çekiç gibi çalışıyor” benzetmesi zamanın geçişini ve adamın ruh hâlini nasıl yansıtmaktadır? [2]

(d) Metindeki “tek lamba”, “boş bank” ve “eski gazeteleri kovalayan rüzgâr” ayrıntıları birlikte nasıl bir ortam yaratmaktadır? [3]

SINAV ÖNCESİ KENDİ KONTROLÜN

Cevabını teslim etmeden önce 30 saniye.

- ☐ Sorunun istediği kelimeyi / yapıyı / sesi gerçekten seçtim.
- ☐ Sadece söz sanatının adını yazıp bırakmadım.
- ☐ Seçimin çağrışımını veya anlamını açıkladım.
- ☐ Cevabımı karakter, atmosfer, anlatıcı sesi veya okur etkisine bağladım.
- ☐ “Güçlü bir etki yaratır.” gibi belirsiz ifadeler yerine etkinin ne olduğunu söyledim.
- ☐ 3 puanlık soruda birden fazla ifadeyi ele aldım.
- ☐ Cevabım kısa olabilir; ama her cümlem işe yarıyor.

KENDİ PUANIM: ____ / 9

Bir sonraki denemede özellikle geliştireceğim şey: _____

KAYNAK VE DAYANAK

Bu çalışma kâğıdı, Sedat Yılmaz Eğitim İçerikleri için hazırlanmış IGCSE Türkçe Paper 1 deneme materyallerindeki Soru 2 - dil, yapı, ses ve etki yaklaşımından hareketle hazırlanmıştır. Örneklerde Aylin Balboa'nın Bu Hikâye Senden Uzun Osman metninden kısa ifadeler ve Cormac McCarthy'nin Yol eserinden kullanılan deneme sorularına ait kısa ifadeler yer almaktadır. Mini P1 metni bu çalışma için özgün olarak yazılmıştır.

SEDAT YILMAZ

IGCSE Türkçe • Eğitim İçerikleri
www.sedatyilmaz.org